

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՅԵՐ, ԱՌԻՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԵՐ ԵՒ ԱՌԵՏՐԵՐ

Տարեկան գին կանխիկ լրուող 100: Վեցամսեայ գին լրուող 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ տարագրուող գանձին մեկ օրինակ իրեն ձրի ցիտի տրուի:
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պոլսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փոխադրանքը ամեն օր լրացիւն է:
Իր չափին համար շուր մը հրատարակել ու շրջը ցիտի քնարէ տրուի 40 փարս:
Նորաստիկ գրող ծանուցումը ձրի է: Դուրսէն եկած նամակներուն փոխադրանքը ամեն օր լրացիւն է:

ՔԱՂԱՅԵՐ

Ն Ե Ր Ի Ր Ե Լ ՈՒ Ր Ե Ր

ՊՕԼԻՍ 19 ՓԵՏՐՎԱՐ

Բարձրագոյն փոխարքայն անցեալ շաբթու
Վաղարշապատ քաղաքէն վրայ գործակալ կարգուող
Ստանա եֆենտին մեկ նամակը կ'առնէ Պաշտօն
չէն. որով Պաշտօնը կը յայտնեն վեհապետ թա
գաւորին իրենց վիճակին անգործութիւնը և շնոր
հակալ կ'ըլլան բարձրագոյն դռան ըրած օրինաւոր
պաշտպանութեանը: Այս նամակը բարձրագոյն
փոխարքայն վեհապետ թագաւորին ներկայացու
նելէն ետեւ անոր պատասխանը կը գրէ Պաշտօն
խոյնաւորին որուն օրինակը հոս կը գնեմք:

«Վաղարշապատ քաղաքէն Պաշտօնը արժանապա
տիւ Ստանա եֆենտին ձեռքը ինծի խաւրած
նամակը ինքնաշնորհ համեմատ վեհապետ Վր
քայն ներկայացուցի, որպէս զի իմանայ թէ իւր
հայրական խնամքը և պաշտպանութեանը համար
որչպիսի գոհ և շնորհակալ են իրմէ, վասն զի անոր
պաշտպանութեանը բոլոր Վաղարշապատ քաղաքի
թեան մէջ մտած վերաբերել և կատարել ապահովութե
թիւն մը կը վայելէն բնակիչները ինչպէս որ իւր
ընդարձակ տէրութեանը բոլոր գաւառները:

«Ինչպէս որ վեհապետ Վրքայն միշտ իւր եր
կիրներուն հոգ կը տանի ասանկ ալ Վաղարշապատ
քաղաքի մասնաւորապէս հոգ տանիր քանի քանի ապա
ցոյցներով յայտնի է, մասնաւորապէս այս տարուան
դէպքերուն մէջ, որովհետեւ Վաղարշապատ ալ իւր
սեպհական գաւառներուն մէկն է և մէջի ունե
ցած հարստիները իրենց հարստութեան պարտ
քերէն մէկը պահաւ ըրած չեն: Եւ դուք ալ ձեր
պաշտօնին պարտաւորութիւնները այս տարուան
ծանր պարագայներուն մէջ անգամ անթերի կատա
րելիքի տեղը դնալով հանգստութեանը ըստ պատան
ւոյն հակելու յաջողակ մէկը ծանցուցաք վեհա
պետ Վրքայն առջեւ, ուստի վեհապետ Վրքայն
կը կամի որ առ այժմ ձեր պաշտօնին մէջ հաստատ
մնաք:

«Վերջապէս վեհապետ Վրքայն տեղւոյդ Պա
շտօններուն գոհութեամբ շնորհակալ ըլլալը կար
գալով նոյն նամակին մէջ շատ ուրախացաւ և հը
րաման ըրաւ ինծի որ փաւթամ իւր ուրախութիւնը
ձեզի յայտնելու:

«Եւ յաւանք որ թէ դուք, թէ Պաշտօնը և
թէ բոլոր ժողովուրդը միշտ այսպէս կատարեալ
հնազանդութիւն ցուցանելով ձեր գթասիրտ թա
գաւորին օր աւուր այդ երեւելի գաւառին երջան
կութիւնը կը հաստատուին»:

«Թրանսիլանիայի բնակիչներէն շատերը առ
ջի բերանը վախճալով մաճառներուն յարձակումէն
օսմանեան տէրութեան հոգը վախճաւ և այն տեղի
գտնուողներն ալ ասոնց պէտք եղած մարդասիրտ
թիւնը ցուցուցին և ընկերագրութիւն ընելով մե
ջերէն անոնց նպատակը համար ալ բաւական ըս
տակ հաւաքեցին ասին:

«Երբեք ալ ուստի կողմէն Պաշտօնը նստող գոր
ծակատար Պ. Տիւհաւալը իւր տէրութեան կող
մէն բաւական տակ ցրուեց այն փախտականե
րուն: Վեհապետ Վրքայն երբոր լսեց այս դէպ
քը իսկայն ինքն ալ գթասիրտ այն խեղճ թրանսիլա
նիայեայ վրայ առաւ որոշման ձեռք շնորհեց անոնց
այս շաբթու:

«Օսմանեան Վրքայնի ընդհանուր կա
ռավարիչ Ստանա Սափեթին փաշային գործա
կատար կարգեցաւ Ստանաֆա եֆենտին»:

«Իտիւնէի ատենին նախագահ Ստանափեթին
պէլը առաջին աստիճանի երկրորդ կարգի պատու
նշանը առաւ:

«Թուրքալայի կառավարիչ Սափեթին փաշային գոր
ծակալ կարգեցաւ տեղւոյն օստիկանութեան խոր
հրդէն անգամ Սափեթին եֆենտին»:

— Շուքրի եֆենտին առժամանակեայ Վեհապետ
անուանեցաւ:

— Սափեթին պէլը Շուքրի եֆենտին անգամ բարձ
րագոյն փախարքայի թղթակցութեան գրատան
անգամ անուանեցաւ:

— Վրքայնի պէլը կը գրեն որ աստուծոյն ար
քունի շնորհակալ շուր հոգի եկեր են Վրքայնի
Վեղարշապատ ծանրան պիտի բռնեն անոնք հասկը
նալու համար Սափեթիններուն վիճակը մաճառնե
րուն դէմ ըրած պատերազմներուն մէջ:

ԵՐԲՈՐԴ Ի ՈՒ Ր Ե Ր

ԳԱՂԱՅԵՐ: Շարժական պահապան զօրաց մէջ
երբ խառնութեան պատճառը նախընթաց թու
սմին ծանուցինք, այսօր ալ անոր մանրամասն պատ
մութիւնը ընենք:

Յունվարի 28 ին ժամը իննիս ջուրերը հարիւր
չիտանի չափ շարժական պահապաններ Վրքայնի պա
շտար գացեր են որ առջի իրիկունը Վրքայն արտա
րած զօրագրութիւններուն աղտոտութիւնը ինքրեն նա
խագահ Վրքայն Պաշտարարէն: Նախագահը այս վե
րաբերելու իւր առջեւ հանել չէ տուեր: Շան
կանիւն զօրագրութեան որ այն միջոցին նախագահին
քովն է գտնուեր, գիտաւորէր է դանձր ու անու
շաթեամբ մը անոնց ըսեր է որ այս բանին մէջ
գործողութեան մէկ սխալմունք մը մտնէր է: Իրենց
տուր ըսեր է, ով է ըսեր թէ՛ կառավարութիւնը
շարժական պահապան զօրաց ըրած ծառայութիւնը
մոռցեր է, կ'ուզէ որ անոնց բանակը ըլլալէ: Այս
բանը այնչափ հեռու է կառավարութեանը մտքէն
որ մինչեւ հիմայ և ասիէ անդին ալ իւր փտահու
թիւնը այն բանակին վրայ է: Շարժական պահա
պան զօրաց վիճակը նախագահին հրովարտակալը
բացարձակապէս վերահաստատուեր և կրիին բա
րեկարգութեան է. ահա այս է բանին բոլոր ետևութիւ
նը ըսաւ Շանկանիւն զօրագրութեան: Այս ալ ըսաւ զօ
րագրութեան որ թէ որ շարժական պահապան զօրաց
բանակը Վաղարշապատ քաղաքի թիւնը խանգարե
լու մէկ պղտիկ դիտաւորութիւն մըն ալ ունենար
նէ՛ կարող էր կառավարութիւնը խառնութեամբ
վարուել անոնց հետ ամէն կերպ միջոցներով:

Շանկանիւն այս խօսքերը զօրաց ընենէն ետեւ
գնաց այն բանակին զօրագրութիւնը գտաւ: Այն
հարիւր չիտանի շարժական պահապանները քաջուե
ցան Վրքայնի պաշտօնէն և տանուկէսին տանները
հրապարակին մէկը հաւաքուելով սիսեյի գրգռիչ
աղաղակներ ընել: Շատերն ալ կը սնդեն թէ Վրք
այնի պաշտօն ալ մանաւ առջեցին, բայց շուտով
մը գոհուանքը գոցեցին: Վրքայն մէջի զօրքերէն
մէկ մասը զէնք առաւ և հրաման եղաւ Պ. Սա
փեթին որ պահպան (վրչապալի) զօրքին խառն
մը զօրք առնելով հետը երթայ անոնց վրայ կրակ ընէ՛
թէ որ չի հնազանդին: Երբոր շարժական պահա
պանները տեսան այս իրենց դէմ ելող զօրքը նէ՛
խալոյն զէնքերին վար գրին և մտան իրենց զին
ուորանոցը որ Վրքայնի պաշտօնի մօտն է. որով
հետեւ այն զինուորանոցը կը բնակին շարժական
պահապան զօրաց առաջին և վեցերորդ գունդե
րը: Հետեւեալ առաւուն կանուխ շարժական պա
հապան զօրաց վեցերորդ գունդը ուղեց որ բա
նակին գրուակը ձեռք ձգէ և Վրքայն տանի, բայց
խեղճերէն գրուակին մարդիկ թող չի տուին որ
ասանկ մէկ անկայել գործ մը գործեն:

Վրքայնի պահապան զօրաց զօրագրութիւններուն
գլխաւոր իւրօր զօրագրութեան իրիկուն ժամը 12 ին
զինուորանոցը գնաց գումարտակ մը զօրքով: Օր
քը զինուորանոցը պաշարեց, ինքը մինակ ներս մը
տաւ և գնաց զինուորանոցին մէջ կայնեցաւ և ը
սաւ անոնց որ բնաւ մարդու միտքէ անցած չէ շա
րժական պահապան զօրաց բանակը ըլլալէ. և ով
որ որ Վրքայնի զօրքին մէջ պղտիկ խառնութիւն մը
եղաւ պատճառ ըլլայ նէ պիտի պատժուի:

Հետեւեալ առաւուն Պ. Սափեթին

առջեւէն վրչապալի գունդ մը զօրք և քանի մըն
ալ զօրագրութիւններ քովն ի վեր Պաշտօնը ան
ցաւ: Իսկ մը մարդիկ սկսեցին կեցցէ Նաբոլէոն,
կեցցէ նախագահ, կեցցէ հասարակապետութիւն,
կեցցէ նախարար պաշտօն, բայց այս կեցցէները
ուրիշ աղաղակներէն չէր լուեր: Յերեկ ձայն մը
եղաւ որ շարժական պահապան զօրաց մէկ քանի
գումարտակներուն զէնքը առնուեր է, և մէկ գում
արտակ մըն ալ Օպերվիլի ամրոցին տիրեր է և
Լըվի կամուրջը վերուցեր է տեղէն:

— Փետրվարի յեղափոխութեան ժամանակէն ի
վեր հաստատ մնացած գաղտնի ընկերութիւնները՝
ժողովակներուն վրայով եղած հրովարտակէն ետեւ,
ամէն ալ վերստին զատ զատ ժողովներ ըրեր, և
նոր բարեկարգութիւններ խոթելով իրենց մէջ
ճակարհ ժողով նոր անուն մը տուեր էին իրենց, և
ասոնցմէ օր աւուր կը շատայն թէ Վարիդի մէջ
և թէ գաւառները: Շատ մեծ վեճեր եղեր էր ա
սոնց մէջ նախագահի ընտրութեան պատճառաւ,
բայց դեկտեմբեր ամսին վերջերը հաշտութիւն ե
ղաւ մէջերէն և յամառեալ ընկերութիւնները վե
րապիտին միաւորեցան միւսներուն հետ, որ նորէն
ուրագրութեամբ ձառնելով նամակներով յեղափո
խութեան գրգռէն ժողովուրդը: Ժողովակներուն
շատ նորէն՝ մենք չենք ջրուիր ըսելով, յամառեալ
նին ուրիշ գլխաւոր ժողովակներն ալ գրգռեցին,
միտքերին հոն կը նայի որ շատոնց ի վեր խօսքը ե
ղած ժողովակի մը հաստատուած օրը ելլովը խը
ռովութեանն որ շատ հաւանական է, միջոց գրա
նան արդէն ակաւ կը ճըռցունող գաղտնի միաբա
նութիւնները և աղգային գործաւորներուն յու
սահանքները ուր հանեն ու կամքերին ինչ է նէ ա
ռաջ տանին. և յատկապէս այս բանին համար նը
շան տուող թմբակահարներ ալ պատրաստեր են, որ
կուսակիցներին կանչեն ուր եղած ատենին:

Այս մարդոց այս խօսքերը երեւան ելլալէն
ետեւ հետ չէ որ յաջող բաղմամբ թաղերուն
մէջը, ինչպէս որ պատահեցաւ յաւանք ամսին մէջ,
բայց և այնպէս կ'երեւայ որ ասանկ խռովութիւն
մը եղած ժամանակը ինտոր ասոնց առջեւ առնե
լու է, և որ լաւն է, այս խռովութեան առջեւ
առնելուն ձառնան որն է, չէր մոտանուեր. ասոր
համար շարժական պահապան զօրքին հանած փոք
րիկ խռովութիւնը կրնար գիւրին ճարակ առնել
ու մեծնալ: Յայտնի է որ այն զօրաց Վրքայնի պա
շտար գացած ժամանակը, վրչապալիները ու գաղտ
նի ընկերութիւնները մէկ մէկու լաւ կուտային ու
կ'առնէին և կը ցանկային որ այս փոքրիկ խռովու
թիւնը մեծնայ, արդէն այն զօրաց հետ խառնելը
մարդիկինն ալ պատրաստ էին:

Սատի յունվարի 29 և 30 ին գունդ գունդ գոր
ծաւորներ և ասոնց հետ ժողովակի կուսակիցներ
խառնուած Սափեթին և Սափեթին հրապարակ
կը պարտէին: Բայց արդէն աղգային պահապան
զօրքը զէնք առեր էր և այն հրապարակներուն բու
րապիւր գաւ գաւ կանգնած էր, անոր համար չի
համարձակեցան և ոչ անգամ ձայն մը հանել, այլ
ընդհակառակին կատուեցան զիրենք այս բանին թե
ւաղորդ մարդոց դէմ և շարժական պահապան զօ
րքն ալ անոնցմէ առաջ հնազանդութեան կառավա
րութեանը և Վարիդի խաղաղութիւնը կը պաշտ
պանէր ըստ սովորութեան:

Վերը գործաւորներ ըսինք նէ, գործաւորնե
րուն ամէնը ասոնց կամակից չէին, այլ միայն ան
ղբաստները. որովհետեւ համեստ գործաւորները ա
սոնց ըրածներէն չէին ակորով:

Յունվարի 29 ին խառնութիւն հանելու փորձ
փորձողներէն 200 հոգի չափ կառավարութիւնը
բռնեց բանտը դրաւ:

— Այն գործաւորները ուր կառավարութեանը
համար զէնք կը չինեն, գիշեր ցերեկ անդադար կ'աշ
խատին կառավարութեանը ապաւըրած բաղմալիւ
զէնքը հասցունելու համար. վաճառականներուն
ալ 400,000 հրացան ապաւըրուեր է կառավարու
թեան կողմէն:

ԱՆԳՂԱԿԱՆ: Փետրվարի 1 ին ինչպէս որ որոշուեալ էր Բաղրամբեկ բացուեցաւ, վեհապառ թաղուհին երկրորդէն ծառ մը խօսեցաւ, որուն բոլոր միտքը այն էր որ՝ Լաւրոսյան խաղաղի, առաւելուրը բացուի, թշուառութիւնը վերնայ:

— Ճոն Ռիւսսէլ արտաքին գործոց վրայ հետեւեալ ատենարանութիւնը բոլար:

« Լաւրոսյանի կայսրը ուզեց որ Սառմանիայի ու Լաւրոսյանի մէջ միջնորդութիւն ընենք: Սենք այս խնդիրը ընդունեցինք, բայց անանկ պայմաններով որ Լաւրոսյանի կայսրը բնաւ ընդունեն չեղաւ: Լաւրոսյանի համար Սենքայէն հոս եկող արտաքին կարգի նուիրակը (մաւրախաստ) իւր տեղը գար ձաւ և մեր միջնորդութիւն ալ Լաւրոսյանի կայսրը հետ եղած ժամանակը արդէն Սառմանիայի թագաւորը իւր պատերազմը սկսեալ էր, և նեղը մնալով Գաղղիայէն օգնութիւն կը խնդրէր: Լաւրոսյան ինչպէս տեսնուեցաւ և այն ալ օգնութիւն տալը մէկ կողմէն ձգեց ինչպէս որ Գաղղիայի կառավարութեանը հետ թղթակցեցաւ և այն ալ օգնութիւն տալը մէկ կողմէն ձգեց ինչպէս որ Գաղղիայի հետ միջնորդութեան սկսեց երկու պատերազմով տեղութեանց մէջ:

« Կարծուեցաւ որ Լաւրոսյան յեղափոխութեան հետեւ Գաղղիայի կառավարութիւններուն հետ համեմատ գործ տեսան: (Ժամագրութիւն): Լաւրոսյան չեմ կարծեր, այլ կը հաւատամ, և կ'ըսեմ որ Լաւրոսյան անցեալ տարի ինչ որ Գաղղիային հետ միութեամբ խորհեցաւ Լաւրոսյանի խաղաղութեանը համար շատ օգտաւոր եղաւ, (մոտիկ ըրէք): Լաւրոսյան չեմ կարծեր որ մէկ Գաղղիային ըսեցինք որ Լաւրոսյան որ ալ չափաւոր ըլլայ ձեր բռնիքը ձամբան, և որչափ որ խաղաղական ըլլայ ձեր ընթացքը, ըստ որում դուք փոխեցիք ձեր կառավարութիւնը, միապետութիւններէ հասարակապետութեան դարձուցիք, ալ մենք ձեր խորհուրդները չենք ընդունենք: Լաւրոսյան կասկած պիտի ձգէր Գաղղիայի մէջ թէ՛ մենք ալ իրենց կերպարանքը մոնախ կ'ուզենք: Լաւրոսյան որ մենք միմեկի քաղաքացիներ ենք առանց խորհուրդի և առանց օգնականութեան, յիշաւ ան ատենը Գաղղիայի անդադատ մասը մեղի դէմ կ'ըլլէր և երկու պատերազմով Լաւրոսյանի խաղաղութիւնը գլխովին կ'ընկար, (մոտիկ ըրէք):

« Լաւրոսյան իւր կառավարութեան կերպը փոխեց նէ խնդրութիւն ըսած մի արդեօք: Իրան է մի Պ. Տիգրանէն ըսածը թէ Գաղղիայի մէջ հաւասարակապետական չի կայ: Լաւրոսյան անանկ խնդիրներ են որ ես չեմ ուզեր խառնուիլ (մոտիկ ըրէք): Լաւրոսյան անանկ խնդիրներ են որ Գաղղիայեցի կը վերաբերի (Ժամագրութիւն): Գաղղիայի միայն սա է որ, Գաղղիայի յեղափոխութեան օրերը Պ. Լաւրոսյանի ցրուած յայտարարութեան մէջ խօսեցաւ Լաւրոսյանի խաղաղութեանը փոխադարձ խօսքեր երեւցաւ շատերուն, և շատերն ալ անանկ մեկնեցին որ Գաղղիան օգնութիւն պիտի տայ այն ատենին պատերազմը մէջ գտնուող աղբիւն: Իսկ ես միայն Լաւրոսյանին համար չեմ ըսեր որ այն աղբիւն օգնութիւն ընել կ'ուզէր, Բալկանեացի զորավարներ համար ալ, հիմապա Գաղղիայի կառավարութեան համար ալ կ'ըսեմ, բայց այս երեք կառավարութեանը հետ ալ Լաւրոսյան խօսեցաւ խորհուրդ սկսեցաւ և իրարու սիրով մոտիկ ըլլին միշտ:

« Լաւրոսյան կառավարութիւնն ալ ինչ որ Գաղղիայի համար շահաւոր կարծեց նէ խօսեցան, մենք գտնուեալ ընկալեալ իրաւունք չունինք, այլ ընդհաւ կառաւին իրաւունք ունինք որ Լաւրոսյանը որ այս պատուաւոր և խաղաղասէր մարդկանց հետ գործ տեսանք, (Ժամագրութիւն): Շնորհակալ է որ չի կրցայ հաճելի ըլլալ Պ. Տիգրանէն որ իրեն անանկ կուգար որ Գաղղիայեցի ու անգղիացեաց մէջ պատերազմ պիտի ըլլայ, (խնդրեցին):

« Լաւրոսյանի անհաւատ լըրը ետքը Սիկիլիայի սատարութիւնը ձեռք առաւ, լըրը Սիկիլիայի սատարութիւնն անցաւ մեր ունեանը պատուեց, որով չի կրցաւ հաշտեցուցնել սիկիլիացիները Դիւրանտային հետ: « Լաւրոսյանի կառավարութիւնը (ըսաւ) չի հաւատարմեցաւ Լաւրոսյանի կառավարութեանը զօրք խաւրելուն սիկիլիացեաց դէմ: Բայց երբոր գաղղիացի ծովապետը նաբօլիթանցեաց անգլիականութիւնը տեսաւ, գլխաւ սիկիլիացեաց, անգղիացի ծովապետն ալ մարգարեական ոգով անոր հետ միանալով պաշտպան կեցաւ Սիկիլիայի: Լաւրոսյանի կառավարութիւնն ալ իւր ծովապետին ինքիւր դէմ խառն գործած գործին աչք գոցեց, որովհետեւ առնոր վրայ կառավարեալ հաւատարմութիւն ունի: Ինչ որ ստոր հակառակ հարկ ըլլար թողցունել որ ստակալ տատերազմը ըլլար ինչպէս որ կ'երեւար արդէն գործուածներէն, թէ որ հարկ ըլլար Լաւրոսյանի առաւարտից Գաղղիայի նաւատորմին զատել, վերջապէս թէ որ հարկ ըլլար անգղիացի ծովապետը չեղք մնար այս բանին մէջ, յիշաւ անգղիացի շատ ծանր յանցանք որո՞ւմք պիտի ըլլային, և այս յանցանքը դատաւարութեան ներքեւ կ'ընկար, ու

ընէն Լաւրոսյանի ծովապետ Պ. Լաւրոսյան այն մասին ունեցած վարմունքը գովութեան արժանի է. (Ժամագրութիւն):

« Լաւրոսյան Լաւրոսյանի ու Սիկիլիայի մէջ տեղը գործառնութիւնները սկսան, յիշաւ կան անանկ գործառնութիւններ ալ որ Լաւրոսյան թագաւորը չունէր, բայց դարձեալ միշտ կը շարունակուին: «

ԳԵՐՄԱՆԱՆ: Պալլեկայի ու Հանովի կառավարութիւնները Բրուսիայի թագաւորին յայտարարութեանը հաճեցին, և հիմա երկուքն ալ մէկ մէկ մասնաւոր նուիրակ պիտի խաւրեն Դիւրանտային իրաւարար իշխանութեամբ: Ըսել է որ այս երկու կառավարութիւնն ալ Բրուսիայի կառավարութեան նման չեն ուզեր որ առանց Գերմանիայի մէջ թագաւորող իշխաններուն առանձին խորհուրդին Գերմանիայի գլխին ընտրուի ոչ իշխանազուններէն և ոչ ալ սոսկականներէն: «

« Սառմանիայի երկրորդ խորհրդարանն ալ ըսեր է որ՝ միեւն որ երկու խորհրդարանն այս բանին վրայ յով հասուն մտք չի խորհին նէ՝ Բրուսիայի թագաւորին խաւրած չըջարեականին չեն հնազանդիր: որով կ'ուզէ որ Գերմանիայի ամէն իշխանները իրեն համախոհ ըլլան: «

« Պէռլին ամէն մարդ անանկ կը կարծէ որ Գերմանիայի բոլոր արքունիք մէկ մէկ մասնաւոր նուիրակ կը խաւրեն Դիւրանտային, ինչպէս պատրաստ են խաւրելու Պալլեկայի և Հանովի արքունիքը: որ պէս զի յայտնին այն տեղը աղբիւն ժողովին Պալլեկին հետ համախորհը ըլլալին: «

ԱՆԿՈՒՄԱՆ: Սառմանի զօրավար օգնութիւն խնդրեց և Վիեննայէն. ուստի նորէն զօրք կը պատրաստուի Իտալիա խաւրելու: «

Գերմանիայի գաւառներուն բոլոր զօրքը և աղբիւն պահպան զօրքն ալ խել մը գուցէ Իտալիա երթալը զօրաց հետ պիտի միանան: Սիկիլիայի Վիեննայի քաղաքացի զօրքը պիտի մնայ նոյն մայրաքաղաքին ապահովութեանը համար: «

« Պօհմիայի զօրքն ալ Իտալիա պիտի երթայ, աղբիւն պահպան զօրքն ալ անանց տեղը պիտի յաւըրեն: «

« Սառմանիայի և Եւրոպայի լուրերուն որը աւագը իրաւունք համար ուրախութիւն լուրեր են, որն ալ մաճառներուն համար: Բայց այս իրաւ է որ մաճառներն ալ շատ անգամ յաղթող գտնուելով զանազան տեղաւանք նորէն ձեռքերին կ'անցունեն: «

« Եւրոպայի որ թէ որ Սառմանիայի պատերազմը վերջանայ նէ, Եւրոպայի կայսրը Գերմանիայի մէկ քանի տեղաւանք ալ զօրք պիտի հանէ, այն տեղաւանքը որ Դիւրանտային խորհրդարանին կուսակց ըլլալով Գերմանիան Լաւրոսյանի դատել կ'ուզէ: Որովհետեւ կայսրը ըսեր է որ, ես թէպէտ Գերմանիայի կայսրական թագին աչք չունիմ, բայց այն ալ չեմ կրնար քաշել որ ուրիշ մը տրուի: «

ԲՐՈՒՍԻԱ: Սառմանի պաշտօնատարներուն ընտրութիւնները սկսուեցին և ամէնը անանկ կը գուշակեն որ ձախակողմեան՝ այսինքն կառավարութեան դէմ եղող հետամուտները պիտի յաղթանալին այսինքն այն կողմը որ շնորհաւոր սահմանադրութիւնը կ'ընդունին, բայց կը խնդրեն որ մանաւ մասնաբար քննեն այն շնորհաւոր սահմանադրութեան օրէնքները: «

« Ուստի և Լաւրոսյանի գետնաները իրենց տեղութիւններէն անանկ պատուէր առնեն են որ, թէ որ Բրուսիայի թագաւորը Գերմանիայի կայսրական թագը ընդունի նէ՝ իսկայն հեռանան մայրաքաղաքէն: «

« Եւրոպայի ալ Լաւրոսյանի գետնանին Լաւրոսյան գրուեց է որ, անանկ բան մը ըլլայ նէ, ինքն ալ անոր դէմ բողոքէ: «

« Պէռլինի պաշտօնավոր դեռ վերջուած չէ, և չի պիտի վերնայ միեւն որ չափաւորութիւն մը չի տրուի ընկերութիւններուն և յաղթութեան չափազանց ազատութեան վրայ: «

Լաւրոսյանի վրայով կը փութայ կառավարութիւնը օրէնք մը հրատարակելու: «

ՀՈՒՄ: Պալլեկայի միշտ կայեթ է, բայց հոռուաւ կան սահմանադիր ժողովը ըստ լատինացեաց փութով ըլլալով 6 ին ամիս ետեւ ինչ կերպ կառավարութիւնը ընդունուեցաւ վրայ խօսեցաւ, և ժողովը երբոր նորէն իրեն ժամանակ առաւ մնալու 23 քուէի դէմ 100 քուէով ընդունեց սահմանադրութիւնը: «

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆ ԿՆՈՒՄ

1. Պալլեկայ իւր մարմնաւոր իշխանութեանն ինչ կած է Հոռուսի երկրին մէջ: «

2. Պալլեկայ իւր հոգեւոր իշխանութիւնը ազատ վարելու համար ինչ կարեւոր երաշխաւորութիւն

պէտք է նէ ունենայ: «

3. Հոռուսի երկրը զատ ուսմակապետական կառավարութեամբ կառավարուի, և այս անունը ունենայ հոռուսի հասարակապետութիւն: «

4. Հոռուսի հասարակապետութիւնը առնչաւ կանութիւն ունենայ բոլոր Իտալիայի հետ: որպէս զի աղբիւն միութեան միջոց ըլլայ այն առնչակաւորութիւնը: «

Հոռուս 9 փետրվար 1849 Նախագահ Տ. ԿԱԼԵՔԻՆ:

ՍԱՌՏԵՆԻԱ: Իտալիան կը գրեն որ փետրվարի 1 ին աղբիւն Բալկանիոյ բացուեց, որուն պատմութիւնը օրագրին մէկը ատանկ կը գրէ: «

« Լաւրոսյան ժամը հինգին ժամանակները աղբիւն պահպան զօրքը թագաւորին պալատէն մինչ չեւ աղբիւն ժողովին սպասար կարգաւ կայներ էին: «

« Ժողովուրդը ամբողջ ոտքի վրայ էր հանդիսաւոր տօնի օրուն մը պէս: Բալկանիոյ միջոց ալ այնչափ հանդիսական կար, որ ժողովականներուն հաղիւ նստելու տեղ մնացեր էր: «

« Ցերեկուան զանգակը զարնուելուն պէս ծերայունները և երեւոյթականները եկան իրենց տեղը նստեցան: (Ստոր տեղութեանց դեպքներն ալ նոյնպէս, որոնց մէջ իրեւ զահարեց հանդիսայնոր էր Գաղղիայի գետնին Ինչ զօրապետը. երբոր այս երեւոյթը զօրապետը ներս մտաւ նէ՝ բոլոր հանդիսականները ծափահարութեամբ ու կեցեցեցով մեծ ծարեցին դանի: «

« Վարդիսան մը ետքն ալ տեղութեան նախաւորները եկան, որոնց գլխին եղբեր էր Պ. Շիւնեթ թին. չորսուեցաւ թէ՛ ինչու համար ընկերակիցները անոր չորս կողմը առած կ'երթային: «

« Կէս օրը քառուրդ անցած թագաւորը ելաւ իւր պալատէն ձի նստած՝ որդիքն ալ բոյորովը. և երբոր դէպ ի Բալկանիոյ կազար ժողովուրդը չորս կողմը առած անոր կերպ կերպ սիրոյ և գոհունաւ կուտեան նշաններ կը ցրուէին մեծ ջերմեան զուտեամբ: Բալկանիոյ ներս մտաւ նէ՝ բոլոր հանդիսականները աղբիւն չորս կողմին միմեկը: «

« Երբ երեւոյթականներուն և ծերայուններուն կոչումը և երգումը ըլլալէն ետեւ, Կարոլոս Լաւրոսյան այս ծառը խօսեցաւ: «

« Կարոլոս Լաւրոսյան զինքը աղբիւն երեւոյթականներուն մէջը տեսնալով ուրախ կ'ըլլայ: «

« Կառավարութեան ջանիցը վախճանը այն պիտի ըլլայ որ՝ սահմանադրական օրէնքը ու կանոնները օր աւուր ծաղկեցունեն, և անոնք հիմապա քաղաքականութեանը յարմարեցունեն ինչպէս որ կը պահանջէ. և այս գործն բնաւ չի ձանձրանալով իրենք շարունակեն որ վերին Կառավարութեան սահմանադիր ժողովն ալ զանի կատարելութեամբ: Լաւրոսյան իւր պատրաստութիւնը ըրաւ, և միշտ պիտի ջանայ ամբողջ կատարելութեամբ ժողովուրդին ազատ սահմանադրութեան օրէնքները հաստատելով, ոչ հարստութեամբ կամ բազմութեամբ, և ալ խելքին ու արժանաւորութեանը նայելով պաշտօնեաները կարգելով, աղբիւն ընտիր անձինքներէն իրեն արքունիքը բաղկացունելով, և թէ իւր կեանքը և թէ որեւցող կեանքը հայրենեաց օգտին պահելով: Կարոլոս Լաւրոսյան նախարարները պիտի հաւկրցունեն աղբիւն ժողովին Կառավար յաղթող խնդրին վրայով ինչ կերպ քաղաքականութիւն բանեցունեն ինչ: «

« Երբ այցելութիւն ըրած բանակը կատարեալ բարեկարգութեան մէջ է, և բոլոր զօրքն ալ հայրենասիրական ոգով շափաղանց փառաւոր են: «

« Կը յուսայ որ Գաղղիայեցի ու անգղիացեաց միջնորդութիւնը իրաւունք, չի յաջողի նէ կ'սկսին թէ պատերազմը խառնութեամբ չի յաղթելու յոյսով: «

« Լաւրոսյան ատենարանութիւնը բխրաւոր ծափահարութեամբ պատուեցին հանդիսականները խիստ գոհ ըլլալով: «

Յետոյ Բալկանիոյ իւր ընկերը գործերուն ձեռք զարկաւ: «

ԲՈՒՍՏԱՆ: Սենդ գուբըր Նիքոլեանայի իւր ատենութիւնը ելլալուն պէս վախճան մայրաքաղաքէն փախեր է ըստ լատինացեաց փետրվար 7 ին: Ստոր չիտէ որ մեծ գուբըր որ կողմ գացեր է: Կըսեն որ Բոսնիոյ անուն անգղիացի չափանաւ մտեր փոխեր է Ի. ինտենտէն: Սենդ գուբըր հեռանալուն պէս մայրաքաղաքէն, իսկայն յայտարարութիւն մը հանեցին որ իւր գրասենեակէն ինչ կած է. և ետքն ալ մէկ առ ժամանակեաց կառավարութիւն մը հաստատուեց: Սենդ ինտենտէն, Կերաձի և Սաձաձի առնուն մարդոց գլխին ըլլալով: «

« Ստորեւիայի և Կարօլին թագաւորները մէկ մէկու հետ աւուրեցին, և կողմնակի գետնաներէն և տեղաւոր են: «

¹ *Skinner* *Proc.* 137.

